

EBÛ YEZÎD EL-BİSTÂMÎ HZ. (3) *

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîhi alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Hamden kemâ yenbagî li-celâli vechihî, ve li-azîmi sultânih... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ hayri halkihî seyyidinâ muhammedin ve âlihî ve sahibihî ve men tebahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd:

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun...

Tabakâtü's-Süfiyye isimli eserin 71. sayfasına geldik. Bâyezid-i Bistâmî Hazretleri'nin hayatı ve sözleriyle, rivayetleriyle ilgili kısımdayız. Tabii bugün ne okursak okuyacağız, pek biteceğini sanmıyorum. Ondan sonra, Kurban Bayramı tatili giriyor. Hacca gidenler hacca gidecek, memleketine gidenler memleketine gidecek. İnşâallah Kurban Bayramı'ndan sonra, kaldığımız yerden devam ederiz.

Bu rivayetlerin okunmasına ve izahına başlamadan önce evvelâ ve hâssaten Peygamber Efendimiz'in ruh-i pâki için, sonra onun âlinin, ashâbının, etbâının, ahabbının ve hâssaten sâdât ve meşayih turuk-u aliyyemiz

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

ki, hulefâ-i Rasûlüllah'tır, onların ruhları için; Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtazâ'dan Hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar turuk-u aliyyemizden güzerân eylemiş olan pirlerimizin, meşayihimizin, mürşidleri-mizin, hocalarımızın ruhları için;

Bu beldelerde medfun bulunan enbiyâullah, evliyâullah, salihlerin, sahabe-i kiram hazretlerinin ve şu beldeye ismini vermiş olan Ebû Eyyüb el-Ensârî Efendimiz ve sair sahabe-i kiramın ruhları için; hâssaten Beykoz'da makamı bulunması hasebiyle Yûşâ AS'ın ruhu için ve bu civarda medfun bulunan cümle evliyâullah ve meşayih-i kirâmın; Şeyh Murad Hazretleri'nin, Abdül'ehad-i Nûri Hazretleri'nin, Baba Haydar Hazretleri'nin ve içinde oturup toplandığımız şu tekkenin bânisi Selâmi Mustafa Efendi'nin ve hulefâsının ruhları için;

Ve uzaktan yakından buraya bu sohbeti dinlemeğe teşrif eden, gelen siz kardeşlerimizin ahirete göçmüş olan bütün sevdiklerinin, yakınlarının ruhları için bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, öyle başlayalım:

.....

a. İlim Öğrenmekte Niyetin Önemi

سَمِعْتُ أَبَا عَمْرٍو مُحَمَّدَ بْنَ أَحْمَدِ بْنِ حَمْدَانَ
يَقُولُ وَجَدْتُ بِخَطِّ أَبِي سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ سَعِيدَ
بْنَ إِسْمَاعِيلَ يَقُولُ قَالَ أَبُو يَزِيدَ مَنْ سَمِعَ الْكَلَامَ
لِيَتَكَلَّمَ مَعَ النَّاسِ رَزَقَهُ اللَّهُ فَهُمَا يُكَلِّمُ بِهِ النَّاسَ
وَمَنْ سَمِعَهُ لِيُعَامِلَ اللَّهُ بِهِ فِي فِعْلِهِ رَزَقَهُ اللَّهُ فَهُمَا
يُنَاجِي بِهِ رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

TS. 71/12 (Semi'tü ebâ amrin muhammede'bne ahmede'bni hamdâne, yekülü: Vecedtü bi-hatti ebî, semi'tü ebâ usmâne saïde'bne ismâîle, yekülü: Kàle ebû yezîde: Men semia'l-kelâme li- yetekelleme mea'n-nâsi, razekahu'llâhu fehmen yükellimü bihi'n- nâs; ve men semiahû li-yuàmile'llàhe bihî fî fi'lihî, razekahu'llâhu fehmen yünâcî bihî rabbehû azze ve cel.)

(Semi'tü) “Ben işittim ki...” diyor. Bu semi'tü diyen müellif Ebû Abdirrahmân es-Sülemî. Kimden işitmiş?.. Kendisi de zâten Nişapurlu. Kendi şehrinde bulunan, bu Ebû Amr Muhammed ibn- i Ahmed ibn-i Hamdân isimli şahıstan işitmiş. Bu, Nişapur şehrinde bir muhaddis imiş. Zahidmiş, ibadette taatte güvenilen bir mübarek zât imiş. (Muhaddisü'n-neysâbûr) diyor, (zâhidün sikatün) diyor. (Ve kad esnâ aleyhi gayri vâhid.) Pek çok kimse kendisini medhetmiştir diyor.

Bu şahıstan işitmiş ki, (yekülü) şöyle diyordu: (Vecedtü bi-hatti ebî) “Babamın kendi el yazısıyla, kitapları arasında, defterleri arasında gördüm ki, buldum ki şöyle diyordu: (Semi'tü ebâ usmâne saîde'bne ismâîle yekül) ‘Ebû Osmân Said ibn-i İsmâil’in şöyle dediğini işittim.”

Bu kimmiş? (Hüve ebû usmân el-hîrî) Bu kitapta ileride hayatı gelecek olan evliyâullahtan, sûfilerden birisiymiş. 2. tabakanın 3. şahsıymış. Beş tabakaydı kitap, hatırlayacaksınız. Şimdi biz birinci tabakanın 8. şahsının hayatı ve sözlerini okumaktayız. On iki tane daha okuyunca birinci tabaka bitecek, ondan sonra ikinci tabaka ricali, şahısları başlayacak. Onların üçüncüsüymiş bu Ebû Osmân el-Hîrî.

(Yekülü) o demiş ki: (Kâle ebû yezîde) Ebû Yezîd şöyle dedi: (Men semia'l- kelâme li-yetekelleme mea'n-nâsi) “Kim bir dinî sohbeti, sözü, bilgiyi, akîdeden olsun, diğer dinî konuların birinden olsun, bu dinî konuyu insanlara onu anlatmak için, o konuda konuşmak için dinlerse; kim onu insanlara konuşmak için dinlerse, (razekahu'llâhu fehmen) Allah ona niyetine göre bir anlayış ihsân eder, (yükellimü bihi'n-nâs) ve insanlara bu duyduğunu anlatır.” Başkalarına anlatayım diye dinliyorsa, Allah ona bir anlayış nasib eder niyetine göre; o da o duyduğu dini konuyu, ince meseleyi gider başka insanlara anlatır. Zarif, tasavvufî, imanî, i'tikadî veya amelî herhangi bir meseleyi başkasına anlatır. Allah öyle bir anlayışı ona ihsan eder, niyetine göre...

(Ve men semiahû li-yuàmile'llàhe bihî fî fi'lihî) "Ama, kim bir dinî sohbeti, 'Ben bunu öğreneyim de Allah'a bu bilginin ışığında güzel ibadet edeyim, Allah'la kulluk muamelemi bu bilginin ışığında, bu yeni öğrendiğim inceliklere uygun olarak yapayım!' diye dinlerse; (razekahu'llàhu fehmen) o zaman, Allah ona da öyle bir anlayış nasib eder ki, (yünâcî bihî rabbehû azze ve celle) aziz ve celîl olan Rabbine o anlayışla münâcaat eder, niyaz eder, yakarır."

Hangisi daha iyi?.. İkincisi daha iyi. Başkalarına anlatayım diye dinleyene, anlatacak kabiliyet veriyor Allah. Ben öğrendiğimle Allah'a kulluğumu güzel yapmağa çalışayım diyene de, güzel yapmayı nasib edecek bir fehim, anlayış ihsân ediyor. Yâni o, ma'rifetullah bakımından daha yüksek bir derece... O zaman o şahıs, Allah'a olan kulluğunu güzel yapacak bir anlayışa, Allah tarafından erdiriliyor.

Demek ki niyetine göre, kim ne isterse, istediğine göre Allah veriyor. Tabii biz bu bilgiyi niçin öğreniyoruz? Allah'ın rızasını kazanmak için. Bilgiyi iyi kulluk nasıl yapılır diye öğreneceğiz. İyi kulluk yapacağız, Allah'ın rızasını kazanacağız diye öğreniyoruz. Bilgi bunun için öğrenilir. Bilgi başkalarıyla münakaşa için öğrenilmez. Bilgi başkalarına fiyaka satmak için öğrenilmez. Bilgi dünya menfaati sağlamak için, hiç öğrenilmez. Böyle insanlara öğretilmez de... Dinî bilgiyi dünya menfaati sağlamakta kullanacak insana, öğretilmez bile yâni.

Bilgi, Allah'a karşı kulluğunu güzel yapmakta kendisine ışık tutsun, rehber olsun, kılavuz olsun, gerçekleri onunla görebilsin diye öğrenilir. Evet, başkalarına anlatacağım diye dinleyen insana, başkalarına anlatacak bir anlayış, seziş, hafıza, yorum verir Allah... Ama, "Ben Allah'a, bu bilginin ışığı altında güzel ibadet edeyim!" diye dinleyen insana da, Allah'a güzel ibadet etme nimetini, saadetini ihsân eder Allah...

Kendi konumuza döndürelim Bâyezid-i Bistâmî Hazretleri'nin bu sözünü: Şimdi biz burada ne okuyoruz? Ariflerin hayatlarını ve sözlerini okuyoruz. Yâni, Allah'a olan kulluklarını çok güzel yapan insanların ve bu konuda tarihe isimleri geçmiş olan insanların hayatlarını ve sözlerini okuyoruz. Sıradan insanlar değil, dünya ehli insanlar değil, gâfil insanlar değil, cahil insanlar değil, kibirli insanlar değil... Neyle tanınmış insanlar?.. Allah'a çok güzel kulluk yapan, çok yüksek seviyeli âriflerin hayatlarını ve sözlerini burada dinliyoruz, okuyoruz. Bu kitap onları almış. Evliyâullahın hayatını ve sözlerini almış.

Şimdi biz bunları niye söylüyoruz, niye dinliyoruz? Niye söylemeliyiz, niye dinlemeliyiz?.. "Biz bu büyüklerin, ariflerin bilgi ve tecrübelerini öğrenelim de, biz de Allah'a bu bilgilerin ışığında güzel kulluk yapabilelim!" diye öğreniyoruz, ğrenmeliyiz. Yoksa, "Tasavvufî bilgim ilerlesin, elbet ben de bu bilgiyi, bir gün bir yere gittiğim zaman başkasına anlatırım, satarım!" diye

öğrenirsek, evet bu satacak bilgi, anlayış olur ama, asıl maksat bu değil...

Sen onlara o bilgiyi satarsan, o insanlar seni takdir eder. “Allah Allah... Ne kadar tasavvufî bilgisi derin. Biz başka yerde duymadığımız sözleri bu adamdan duyuyoruz.” derler, insanlar takdir eder.

İnsanların takdiri önemli değil, Allah’ın rızası önemli. O halde, Allah’ın rızasını kazanmaya yönelik bilgileri öğrenmek üzere dinlemeliyiz bu ariflerin sözlerini... Kaç tane Bayezid-i Bistâmî var İslam Tarihi’nde?.. Bir tane. Kaç tane İbrahim ibn-i Edhem gibi insan var?.. Bir tane. Kolay bulunan insanlar değil yâni. Şu isimlerini okuduğumuz şahıslar tarihe geçmiş, herkesin dilinde, dillere destan olmuş kimseler.

Demek ki, ilim öğrenirken de insanın niyetini tashih etmesi, düzeltmesi, sahih yapması lâzım! Sahih ilim niyeti nedir?.. “Ben bu ilmi öğreneceğim, Allah’a daha güzel kulluk yapacağım. Hatalardan, cahillikten, gâfillikten kendimi kurtaracağım; falso yapmayacağım, hata yapmayacağım, güzel kulluk yapacağım!” diye öğrenmemiz lâzım.

b. Ma’rifetullah’ın Kıymeti

قَالَ وَقَالَ أَبُو يَزِيدَ إِطَّلَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ أَوْلِيَائِهِ
فَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ يَكُنْ يَصْلُحُ لِحَمْلِ الْمَعْرِفَةِ صِرْفًا
فَشَغَلَهُمْ بِالْعِبَادَةِ

TS. 71/13 (Kàle, ve kàle ebû yezîde: *Ittelea'llàhu alâ kulûbi evliyâihî, feminhüm men lem yekün yaslühu li-hamli'l-ma'rifeti sırfen, feşegalehüm bi'l-ibâdeh.*)

Yine aynı şahıs dedi ki... Aynı rivâyet zinciriyle, yukarıdaki rivâyet zinciriyle. Biz bu rivayetleri böyle okuyoruz, üzerinde durup anlatıyoruz. Şu sebeple anlatıyoruz ki, Türkiye'de bu alışılmış bir şey değil. Yâni eski büyük İslâm alimleri, bir sözü havadan söylememişler, keyiften söylememişler, kendi kanaatlerini söylememişler; hem bir yerden almışlar, hem de nereden aldıklarını yazmışlar; hem de o aldıkları şahısların güvenilirlik derecelerini de, gayet iyi bir şekilde tahkik etmişler. Yâni sağlam söz söylemeğe, çok ciddî söz söylemeğe, çok güvenilir söz söylemeğe, çok güvenilir rivayetleri kullanmağa çalışmışlar. Bunu gösteriyor bu kitap... Bu kitabın üslûbu, yazılışı bunu gösteriyor.

Biz bundan ne ders alacağız?.. Biz de, öğrendiğimiz bir şeyi sağlam rivayetle öğrenmeliyiz. Bizde bu gevşeklik var. Ben bu gevşekliği kendim, şahsen Suudî Arabistan'a gittiğim ve oradaki insanlarla konuştuğum zaman gördüm. Bir şey soruyorlar, şu şöyledir.

“—E nereden belli?”

“—Ömer Nasuhi Bilmen'in *Büyük İslâm İlmihâli*'nde yazıyor.” diyoruz, bitiyor bizim için.

Bitiyor sanıyoruz. E adam kabul etmiyor. Ömer Nasuhi Bilmen de kimmiş, tanımaz ki.

O zaman... Haa, öyle anlaşılıyor ki bizim bilgileri öğrenmemiz böyle olmamalıydı. Biz bilgileri ana delillerine, kaynaklarına dayandırabilmeliydik. Şu şöyledir, çünkü şu ayet vardır hakkında. Bu böyledir, çünkü Peygamber Efendimiz filanca hadiste şöyle buyurmuştur. Filanca şahıs şöyle söylemiş, çünkü şu şahıs filancadan şöyle rivâyet edip şu kitaba şöyle yazmış. Delilli, isbatlı konuşmak lâzım!

Bakın şimdi bu ikinci söz yenilir yutulur bir söz değil. Çok mühim bir söz... Bu ikinci söze dikkat edin! 13. paragraf. Ebû Yezid el-Bistâmî buyurmuş ki... Biz ebû'sunun esini kaldırıyoruz, Bâyezid diyoruz, Bâyezid-i Bistâmî. Ebû Yezid el-Bistâmî.

Bistamlı...

(İttelea'llàhu alâ kulûbi evliyâihî) "Allah-u Teâlâ Hazretleri evliyâullahın, kendisinin evliyâ kullarının kalblerine nazar eyledi, şöyle baktı." Evliyâullah kullarının gönüllerine ittilâ eylemek, yâni güneşin doğup da yukarıdan baktığı gibi, etrafı aydınlattığı gibi vâkîf olmak, yukarıdan bakıp tamamını görmek filan mânâsına geliyor. Muttali olmak diyoruz biz ama, nazar etti diyelim.

"Allah-u Teâlâ Hazretleri evliyâullahının gönüllerine, kalplerine nazar eyledi. (Feminhüm men lem yasluhu li-hamli'l- ma'rifeti sırfen) Sırf ma'rifetullahı yüklenmeğe bazılarının gönüllerinin yetersiz olduğunu görünce, ma'rifetullahın yükünü taşıyacak kuvvette olmadığını görünce, (feşegalehüm bi'l-ibâdeti) onları ibadetle meşgul etti."

Bir daha söyleyeyim. Siz de mânâsını biraz daha derin anlamağa çalışın:

“Allah-u Teâlâ Hazretleri evliyasının gönüllerine nazar eyledi. Gördü ki onların bir kısmının gönlü, sırf bütün yoğunluğuyla, bütün ağırlığıyla ma’rifetullahı çekmeğe mütehammil değil, yeterli değil. O zaman, onları ibadetle meşgul etti. Yâni ma’rifetullah ağır bir yükür, çok yüksek bir duygudur. Onun için büyükler demişlerdir ki:

شَمَّةٌ مِنْ مَعْرِفَةِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا

(Şemmetün min ma’rifeti’llâh) “Ma’rifetullahtan bir koklamcık, bir şemme, yâni burnuna şöyle bir çekimlik, bir koklamcık ma’rifet, (hayrun mine’d-dünyâ ve mâ fîhâ) dünyadan da, dünyanın içindeki her şeyden de daha hayırlıdır.” Ma’rifetullah çok kıymetli bir şeydir. Çok değerli bir bilgidir, son derece sevaplıdır. Dinî bakımdan da, ahiret bakımından da yüksektir. Ma’rifetullaha sahip olan insanın, o ma’rifetullahla yaptığı ibadetlerin de değeri, ma’rifetullaha ermemiş olan insanlarınkinden çok çok yüksektir.

Şeyh Sadî-i Şirâzî diyor ki:

“—Hasır dokuyan adam da dokumacıdır ama, onu ipek atlas dokuma tezgahının başına götürmezler.” diyor.

Hasır dokumak kaba bir iştir. Ötekisi, atlas dokumak kolay bir şey değil, o yüksek bir sanat... Onun gibi yâni.

Tabii herkesin bir seviyesi var. İbadet hepimizin boynumuzun borcu... Farz ibadetler var, sünnet olan ibadetler var, sevabı çok olduğu hadis-i şeriflerle bildirilmiş ibadetler var... Ama doğrudan doğruya ma'rifetullahla meşgul olmak, bir insanın gönlünün doğrudan doğruya ma'rifetullahın istilasına altında ve onunla alış veriş içinde, onunla meşgul olması, çok daha yüksek bir şeydir, çok daha büyük bir ibadettir.

Hatta Peygamber Efendimiz'e amellerin en hayırlısı nedir diye soruyorlar. *Râmûz'da vardır bu hadis-i şerif. (Efdalü'l-ibâdeh) İbadetlerin en hayırlısı nedir diye soruyorlar. "İlimdir." diyor. Yâni ilim, ma'rifet, bilgiye taalluk eden bir şey...*

Diyorlar ki:

"—Biz ibadeti soruyoruz, bilgiyi sormuyoruz, nazarî bir şeyi sormuyoruz, tatbikatlı bir şeyi soruyoruz."

Diyor ki:

"—Öyle ama, ilim ile ibadet olduğu zaman, o çok kıymetlidir.

İlimsiz ibadet olduğu zaman kıymeti yok."

O halde en önemlisi ilim oluyor, dini bilgi oluyor. Dini bilginin de en yükseği, Allah bilgisi yâni ma'rifetullahtır.

Sabahtan akşama namaz kılar, sabahtan akşama filanca ibadete meşgul olur... Tabii ibadet de bir sevaplı iş ama, ma'rifetullahla meşgul olmak daha yüksek...

c. Himmet Ehli ve Minnet Ehli

قَالَ وَقَالَ أَبُو يَزِيدَ كَفُرَ أَهْلُ الْهِمَّةِ أَسْلَمَ مِنْ
إِيمَانِ أَهْلِ الْمِنَّةِ

TS. 71/14 (Kàle ve kàle ebû yezid) Yine aynı rivâyet zinciriyle

Paragraf. (Küfrü ehli'l-himmeti esleme min îmâni ehli'l- minneti.)

Ebû Yezid-i Bistâmî Hazretleri, bu sözünde şöyle buyuruyorlar:

(Küfrü ehli'l-himmeti) “Ehl-i himmetin kâfirliği veya küfrân-ı nimeti, (esleme) daha sâlimdir veya daha müslümancadır, (min îmâni ehli'l- minneti) minnet erbâbının imanından...”

Tabii, burada bir edebî sanatla söylemiş Bayezid-i Bistâmî bu sözünü. Küfürle İslâm birbirinin zıddıdır. Tezat sanatı kullanarak diyor ki: (Küfrü ehli'l-himmeti eslem) “Himmet erbâbının küfrü bile daha İslâmîdir, daha salimdir, daha iyidir; (min îmâni ehli'l- minneh) minnet erbâbının imanından...”

Şimdi, tabii himmet ne demek, minnet ne demek onu açıklayalım. Himmet: Gayret etmek demek, ter dökmek demek; ihtimam etmek demek, bir şeye koşuşmak demek, çalışmak demek... Ehl-i himmet de birtakım dinî, sevaplı görevleri yapmağa gayretli olan, koşturan, boş durmayan, faydalı bir şeyler ortaya koyan insan demek.

Bir de evliyanın himmeti vardır. Yâni, evliya bir gayret gösteriyor müridi üzerine... Yâni, müridine özel teveccüh edip onun yükselmesi, gelişmesi, ilerlemesi, feyizyâb olması için hususi bir teveccüh filan mânâsına...

Himmet, tabii kıymetli bir şeydir. Himmet, yâni gayret sarf etmek, boş durmamak, tembel durmamak veya işe yaramaz bir vaziyette atıl olmamak, bir şeyler yapmak, ter dökmek, gayret sarf etmek, faydalı bir şeyler yapmak; yâni himmet erbâbı olmak, gayretli olmak güzel bir şeydir. Neden?

Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:¹

مِنْ اسْتَوَى يَوْمَاهُ فَهُوَ مَغْبُونٌ

(الديلمى عن على)

(Meni'stevâ yevmâhu fehüve mağbûnun) “İki günü müsavi olan, iki günü birbirine denk olan ziyandadır.”

Müslüman gayretli müslümandır. Saniyesini boş geçirmez. Hayatının kıymetini en iyi bilir ve faydası en geniş olan işle meşgul olur.

İki tane iş olsa, birisinin faydası şu kadar olsa, ötekisi tepsi kadar olsa, tabii tepsi kadar olanı tercih etmek lâzım!..

¹ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.III, s.611, no:5910; Hz. Ali RA'dan. *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1403, no:2406.

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VIII, s.35; Hasan-ı Basrî Rh.A'ten. İbn-i

Ebi'd-Dünyâ, *el-Menâmât*, c.I, s.116, no:243. Hatîb-i Bağdâdî, *İktizâü'l-İlm*, c.I, s.112, no:196.

İki tane faydalı iş olsa, birisi diyelim ki bir insana fayda sağlayacak, ötekisi bin insana fayda sağlayacak. Tabii bin insana fayda sağlayacak olana gayret sarf etmeli!

Bir doktor düşünelim ki, hasta bir kedi görmüş, onun tedavisiyle meşgul oluyor. Vah zavallı bunun bacağı yara olmuş, bunun şurasına bir merhem sürüvereyim filan... Ama öbür tarafta Bosna-Hersek'te açıkta, anestezi yapmadan ameliyat yapıyorlar, kurtarmağa çalışıyorlar; veya Afganistan'da cihad oluyor, veya Abhazya'da, veya filanca yerde... Yâni orada doktor diye, Allah Allah diye yalvarıyorlar, bekliyorlar... Tabii öbür taraf daha önemli!

Hani himmet, ne kadar insana daha büyük fayda götürüyorsa, o kadar kıymetli oluyor ve insanın kıymeti de himmeti kadardır.

قِيَمَةُ الْمَرْءِ هِمَّتُهُ

(Kıymetü'l-mer'i himmetühû) “Bir insanın kıymeti, sarf ettiği himmetle ölçülür, değeri o kadardır.”

Ehl-i himmetin en kötü durumu bile, başa kakan... *Minnet de başa kakmak demek. Minnet, yaptığı iyiliği karşısındakine başa kakan, şunu yaptım ya, bunu yaptım ya filan gibi söyleyen, onu üzen insan demektir. Böyle minnet, başa kakıcılık huyuna sahip olan bir insanın imanından, himmet erbâbı bir insanın küfrü daha iyidir diyor.*

Tabii burada, esas itibariyle bir şeyi anlatmağa çalışıyor. Hani falan filanca adamın ölüsü, öteki adamın bin tanesinin dirisinden daha iyidir denir. Ama bu adam öldü mü, bir işe yaramaz aslında... Ölünce yapacağı bir şey yok ama, söz olarak öyle söylenir ya... Himmet erbâbının küfrü, minnet erbâbının imanından daha İslâmcadır, daha salimdir demek sûretiyle, bir şeyi böyle çarpıcı sözlerle bize anlatmış oluyor, mübalağalı bir tarzda anlatmış oluyor.

Esas itibariyle tabii, Bâyezit-i Bistâmî Efendimiz de, biz de küfrün iyi bir şey olmadığını biliyoruz. Küfrün makbul bir şey olmadığını ve küfrün esleminin olamayacağını biliyoruz. Filancanın küfrü ötekisinden daha eslem, daha sâlim gibi bir şey olamayacağını biliyoruz. Burada belki bu küfür sözünü, böyle mecazi mânâsıyla, yâni onun kusuru bile, onun iyi bir şey yapmak istemesinden daha iyidir diye anlayacağız.

Tabii buradan çıkan ders şudur: Minnet erbabı olmayalım. Başa kakıcı, yaptığı iyiliği ikide bir ortaya getirici, karşıdaki adamı baskı altına alıcı tarzda söyleyici filân bir insan olmayalım! Çünkü biz yaptığımız iyiliği o adam için yapmıyoruz aslında, Allah için yapıyoruz. Hatta gizli yap, bilmesin bile...

Geçen derslerde burada bahis konusu oldu. Bir adam, evliyaullahtan birisi, alim bir kimse bir şehre gidiyor. Orada bir talebesi varmış, soruyor:

“—Falanca nerededir, onu ziyaret etmek istiyorum?” Diyorlar ki:

“–Hapiste...”

“–Niye?..”

“–Borcu vardı birisine, ödeyemedi zavallı, hapiste.” “–Ne kadar borcu var?”

“–Şu kadar altın.”

Tamam... Gidiyor, alacaklısını buluyor, o kadar altını ödüyor ona, adamı hapisten çıkartıyor. Ziyaret etmeden kaçıp gidiyor oradan... Yâni minnet olmasın diye, minnet altında kalmasın diye, yaptığı iyiliği kendisinin yaptığını bile söylettirmiyor.

“–Birisi senin borcunu ödedi, hadi bakalım hapisten çık!” diyorlar adama.

Çıkıyor ama, kimin ödediğini bile bilmiyor. İşte bu makbul...

Minnet etmemek makbul...

Minnet etmek, başa kakmak yapılan iyiliği iptal eder. Kur’an-ı Kerim’de geçiyor:

لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى

(البقرة: ٢٦٤)

(*Lâ tubtilû sadakâtiküm bi’l-menni ve’l-ezâ*)
“Verdiğiniz zekâtları, sadakaları başa kakmak suretiyle, verdiğiniz insanı üzme suretiyle iptal ettirmeyin, boşa çıkartmayın!” (Bakara, 2/264) Yâni Allah sevmez, sevabı gider. Onun için, başa kakıcı olmamak lâzım, onu anlıyoruz.

Bir de, himmet erbâbı olmak lâzım! Yâni bunun ölüsü ötekisinin bin tanesinin dirisinden iyi oluyormuş... Bunun küfrü ötekisinin İslâm'ından iyi oluyormuş... O halde himmet erbâbı olmağa çalışmamız lâzım!

Evet, bunu da anladık. Yâni, hepimiz himmet erbâbı olacağız; elimizden geldiğince, bilgimizle, paramızla, görgümüzle, aklımızla, ahlâkımızla, âdâbımızla, her türlü tasavvufî evsâfımızla himmet erbâbı olacağız. Gayretli müslüman olacağız, himmetli müslüman olacağız. Himmet sadece şeyhlere mahsus değil, herkes himmet erbâbı olacak ve huyumuz haline gelecek bu... Himmetli olmak, himmet erbâbı olmak, bir saniyemizi boşa geçirmemek, daima hayırlı, faydalı bir şeyler yapmağa koşturmak bizim vasfımız olacak.

d. Ma'rifetullah'a Ermenin Sebebi

15. paragraf:

قَالَ وَسُئِلَ أَبُو يَزِيدَ بِمَاذَا نَالُوا الْمَعْرِفَةَ قَالَ
بِتَضْيِيعِ مَا لَهُمْ وَالْوُقُوفُ مَعَ مَا لَهُ

TS. 71/15 (Kâle ve süile ebû yezîd) Yine aynı râvî dedi ki: Ebû Yezid'e şöyle bir soru soruldu: (Bi-mâzâ nâlû'l-ma'rifete) "Bu ârifler Ma'rifetullah'a neyle erdiler?"

Tabii insan Arapça bilecek ki, bunları tadını çıkarta çıkarta ezberlesin.

Bayezid-i Bistâmî'ye, "O Kavim, o arifler zümresi o ma'rifetullahı ne yaptılar da erdiler?" diye sorulunca, diyor ki: (*Bi-tadyîi mâ lehüm, ve'l-vukûfi mea mâ lehû.*)

Şimdi bunu izah edelim: Ma'rifetullahı ermenin nasıl olacağını sordular Bayezid-i Bistâmî'ye. Kısaca cevap verdi iki cümleyle, birinci cümlesi şu:

1. (*Bi-tadyîi mâ lehüm*) "Neleri varsa zâyî ederek." *Tadyî*, yâni yok etmek, vermek, harcamak demek. Ma'rifetullahı nasıl ermişler: Neleri varsa vererek... Paralarını vermişler sadaka olarak, her şeylerini vermişler, zamanlarını vermişler, verebilecekleri her şeyi vermişler.

2. (*Ve'l-vukûfi mea mâ lehû*) "Allah için olan şeyin üzerinde durarak." Kendilerinin nesi varsa vererek ve Allah için olan şeyin üzerinde durarak, onunla beraber olarak.

Kendilerinininkini feda ediyorlar ve Allah için olan şeye iyice sarılıyorlar, sebat ediyorlar, ona onun yanında tam durarak elde ediyorlar. Demek ki, ma'rifetullahın bedeli, insanın büyük fedâkârlıklar yapmasıymış. Neleri varsa Allah yolunda verecek. Parası var, fukaraya vs.ye verecek.

Meselâ; Peygamber Efendimiz'i ziyaretin âdâbında bile bahsedilir ki: Peygamber Efendimiz'in yanına girerken, ilk önce Medine'nin fukarasına sadaka filan dağıt bakalım! Neden? Onların duasını alırsın, onları sevindirmiş olursun; Allah sever filan diye.

Maddî şeyini verecek, vaktini verecek, zamanını harcayacak, uykusunu fedâ edecek, kitap okuyacak, koşturacak... Filanca alimin meclisine gidecek, dinleyecek, hizmet edecek vs. filan... Yâni çalışmadan olmuyor. Nesi varsa feda edecek. Sonra da onun olan ne varsa, orada iyice sabit duracak, yâni bekleyecek. Tam durması gereken yerde duracak.

e. Ahiret Sevinci

سَمِعْتُ أَبَا نَصْرِ الْهَرَوِيِّ يَقُولُ سَمِعْتُ يَعْقُوبَ
بْنَ إِسْحَاقَ يَقُولُ سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ الْهَرَوِيَّ يَقُولُ
سَمِعْتُ أَبَا يَزِيدَ يَقُولُ هَذَا فَرَجِي بِكَ وَأَنَا أَخَافُكَ
فَكَيْفَ فَرَجِي بِكَ إِذَا أَمِنْتُكَ

TS. 71/16 (*Semi'tü ebâ nasrini'l-heraviyye*, yekülü: *Semi'tü ya'kübe'bne ishâka*, yekülü: *Semi'tü ibrâhime'l-heraviyye*, yekülü: *Semi'tü ebâ yezîde yekül*) Başka bir rivâyet zinciriyle müellif diyor ki: “Ben Heratlı Ebû Nasr’dan duydum ki şöyle diyordu.” Ebâ Nasrini'l-Herevî. Herevî demek, Heratlı demek. (*Semi'tü ya'kübe'bne ishâka*, yekül) “Ya'kub ibn-i İshak’tan duymuş o da. (*Semi'tü ibrâhime'l-heraviyye*, yekül) O da İbrâhim el-Herevî’den, Heratlı İbrahim’den duymuş.”

Heratlı İbrâhim hakkında bilgi var aşağıda:

إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَاتِمِ أَبُو إِسْحَاقَ
الْمَعْرُوفَ بِالْهَرَوِيِّ أَصْلُهُ مِنْ هَرَآةٍ سَكَنَ بَغْدَادَ
كَانَ إِبْرَاهِيمُ الْهَرَوِيُّ حَافِظًا مُتَقِينًا تَقِيًّا مَا كَانَ
هَهُنَا أَحَدٌ مِثْلَهُ يَدِيمُ الصِّيَامِ إِلَى أَنْ يَأْتِيَهُ أَحَدٌ
يَدْعُوهُ إِلَى طَعَامِهِ فَيُفْطِرَ مَاتَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ
بِسُرٍّ مَنْ رَأَى سَنَةَ أَرْبَعٍ وَأَرْبَعِينَ

وَمِائَتَيْنِ

(İbrâhimi'bni abdi'llâhi'bni hâtim, ebû ishâk el-ma'rûf bi'l- herevî. Aslühû min herât) Aslen Herat'tanmış. (Sekene bağdâd) Bağdat'ta oturmuş. (Kâne ibrâhimü'l-hereviy hâfizen) Hafız imiş. Bu Kur'an-ı Kerim hafızı demek değildir, hadisi filân ezberlemiş kimse demektir. (Mutkînen) Sağlam, (takıyyen) takvâ ehli. (Mâ kâne hâhünâ ehadün mislühû) Orada, o şehirde onun gibisi yokmuş, emsalsiz bir kimseymiş.

(Yüdîmü's-sıyâme ilâ en ye'tiyehû ehadün yed'ühü ilâ taàmihî feyüftır) Birisi kendisini çağırıp da, ona iftar yemeği verinceye kadar orucuna devam edermiş. O kadar oruca bağlı. Ramazan ayında, Samerra şehrinde vefat etmiş.

(Bi-sürre men raà) diye ayrı ayrı yazmış, bilmeyen okuyamaz.

Samerra biliyorsunuz Bağdat yolunda, Dicle kenarında bir şehirdir. Hasan el-Askerî Hazretleri'nin türbesi ve camisi vardır. Altın kubbeli muhteşem bir türbedir. Buradan Irak'a, Bağdat'a doğru gidenler, ilkönce oradan geçerler.

Samerra'nın bir de dünyanın en büyük camisine sahip olma vasfı vardır. Abbasîler zamanında o kadar muhteşem, büyük bir cami yapmışlar ve o kadar büyük bir minare yapmışlar ki, minaresinin merdivenleri dışarıdan, helezonik, dönerek çıkılıyor. Müezzin binek üzerinde çıkarmış. Biz de çıktık çıktık, çok muazzam bir yükseklikten o caminin muhteşem harabesini gördük. Çok büyük ama, ebatını şu anda bilemeyeceğim. Samerra Camii meşhurdur.

Samerra'da ölmüş. (*Senete erbain ve erbaîne ve mieteyn*) 244 senesinde vefat etmiş bu şahıs, İbrahim el-Herevî...

O Ebû Yezîd el-Bistâmî Hazretleri'nden duymuş ki, şöyle diyormuş: (*Hâzâ ferahî bike ve ene ehâfüke! Fekeyfe ferahî bike izâ emintüke?*)

Bâyezid-i Bistâmî Hazretleri buyurmuş ki:

(*Hâzâ ferahî bike*) “Yâ Rabbi, bu seninle olan vuslatımdan dolayı, seninle olan sevincim; (ve ene ehâfüke) senden korktuğum halde...” Tabii iyi bir kul Allah'tan korkar, takvâ ehlidir. “Yâ Rabbi, ben senden korkar bir durumda iken, seninle bu kadar ferahlanıyorum. (*Fekeyfe ferahî bike izâ emintüke?*) Ahirette artık korkunun kalmadığı zamanda, seninle ferahım nasıl olacak?”

Müslümanlar cennete girdikleri zaman, ayet-i kerimede ne bildiriliyor:

لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

(البقرة: ٦٢)

(Lâ havfün aleyhim ve lâ hümm yahzenûn)
“Müslümanlar orada hiç korkmayacaklar, mahzunluk da yok; cennette devamlı bir mutluluk var.” (Bakara, 2/62)

“Yâ Rabbi, bu dünyadayken ve senden korkuyorken, takvâ üzereyken, havf üzereyken, bu kadar seninle ferahım, sevincim, şenliğim böyle... Orada artık seninle korku bahis konusu olmadan, eminken, emniyetleyken, kim bilir orada nasıl sevincim olacak?..” diye böyle bir söz söylemiş. Çok güzel bir söz...

Şimdi burada (*ehâfeke*) diye üstün okunsa, *ehâfe-ihâfeten* korkutmak demek. Yâni (ve ene *ehâfeke*) Ben seni korkutuyorken gibi bir mânâ olur, doğru olmaz. O bakımdan oradaki harekede bir yanlışlık var, kitabı olanlar düzeltsin onu: (*Hâzâ ferahî bike ve ene ehâfüke! Fekeyfe ferahî bike izâ emintüke?*) olacak. Ben de düzelteyim, çünkü bayağı fâhiş bir yanlışlıktır o. Allah'ı korkutmağa kimsenin gücü yetmediğine göre bunun *ehâfüke* olması şart.

“—Hocam, bir önceki sözün sonunda da bir hareke hatası var gâlibâ?.. (Ve'l-vukûfi mea mâlihî) olması gerekmez miydi?..”

Yok, onun izahı şöyle: (Ve'l-vukûfi) durmak, (mea) şu şeyle beraber durmak. Mâ mevsûle orada. (Mea mâ) Şu şeyle beraber durmak ki, (lehû) onundur. Mevsûleden sonra gelen, câr ve mecrûrdan ibaret olan cümle o. Onun için mal mânâsına değil, (mâlihî) değil yâni.

f. Bâyezid-i Bistâmî Hazretleri'nin Bir Duası

72. sayfaya geçtik, 17. paragraf:

وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا يَزِيدَ يَقُولُ

يَا رَبِّ أَفْهِمْنِي عَنْكَ فَإِنِّي لَا أَفْهَمُ عَنْكَ إِلَّا بِكَ

TS. 72/17 (Ve bi-hâze'l-isnâdi kâle: Semi'tü ebâ yezîde yekûl: Yâ rab, efhimnî anke, feinnî lâ efhemü anke illâ bike.) Aynı rivâyet zinciriyle, o şahıs demiş ki gene: “Ebû Yezid'in şöyle dediğini duydum ben.”

Demek ki ahabî, arkadaşı, yanında bulunan bir kimse, Bayezîd-i Bistâmî Hazretleri'nin sözlerini biliyor, rivâyet ediyor.

Buyurmuş ki:

(Yâ rab) Burada (yâ rabbü) demiş, ötre koymuş. Tabii (Yâ rabbü) olunca, “Ey Rab!” demek olur. Ama (yâ rabbi) diye esre olunca, rabbî'nin kısaltılmışı olur, “Ey benim Rabbim!” demek olur.

Onun için, burada (yâ rabbü) demek yerine, (yâ rabbi) deseydi olurdu ama, ikisi de caiz. Yâni, “Ey Allah!” mı der insan, “Ey Allah'ım!” mı

der?.. “Ey Rab!” mı der, “Ey Rabbim!” mi der?.. Rabbim demesi daha uygun olduğundan, (Yâ rabbi) deseydi, burada harekeyi öyle yapsaydı, daha iyi olurdu. Oraya o harekeyi de koyalım biz.

(Yâ rabbi) “Ey benim Rabbim, (efhimnî) bana anlat, (anke) kendini! Bana kendini fehmettir, sezdir. (Feinnî lâ efhemü anke illâ bike) Çünkü ben seni, sen olmadan anlayamam, sen anlatmayınca anlayamam. Yâ Rabbi, sen kendini bana bildir, anlat, fehmettir; çünkü sen fehmettirmezsen ben seni fehmedemem, anlayamam, kavrayamam!”

Hakikaten böyledir. Allah-u Teâlâ Hazretleri’ni bir insanın kendisinin düşünüp, taşıyıp anlaması muhaldir, imkânsızdır. Allah bildirirse, anlar. Allah-u Teâlâ Hazretleri, (leyse kemislihî şey’ün) kendisi gibi hiç bir şey olmayan bir varlık. (Leyse kemislihî şey’ün) Hiç onun gibisi yok. E nasıl anlatacaksın?

Hani biz bir şeyi anlatırken, diyoruz ki: Şuna benzer, şöyledir. Şundan biraz küçüktür, bundan biraz büyüktür, rengi falancadan biraz farklıdır, kurşunî renktir, şarabî renktir veya lacivert renktir filan... Bir şeyle daima tarif ederiz. Ama emsali olmayan hiç bir şeyi, hiç bir şeye benzemeyen bir şeyi nasıl tanıtacaksın, nasıl anlatacaksın? Bunu biz anlayamayız ve anlatamayız.

Ama Allah kendisini, kuluna kendisi anlatır. Onun kudreti, kuluna kendisini anlatır.

Burada da onu istiyor. “Yâ Rabbi, ey benim Rabbim, (efhimnî anke) seni bana duyur, hissettir, fehmettir, anlattır; çünkü ben seni sensiz anlayamam! Sen yardım etmezsen, sen nasib etmezsen, sen kapıyı açmazsan, ma’rifetullahın perdelerini sen kaldırmazsan, ben anlayamam!” demiş oluyor.

g. Allah’ı Bilmek

Ve 18. paragraf:

قَالَ وَقَالَ أَبُو يَزِيدَ عَرَفْتُ اللَّهَ بِاللَّهِ وَعَرَفْتُ مَا
دُونَ اللَّهِ بِنُورِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

TS. 72/18 (Kâle, ve kâle ebû yezîde: Araftu’l-lâhe bi’llâhi, ve araftü mâ dûna’llâhi bi-nûri’l-lâhi azze ve celle.) Bu da bir başka cümle.

(Araftu’llâhe bi’llâhi) “Allah’ı Allah’la bildim.” Deminki mânânın kendisi üzerindeki uygulaması işte. “Allah’ı Allah’la bildim.” diyor. Yâni kendisi ma’rifetullaha ermiş, Allah’ı bilmiş. Nasıl, neyle bilmiş?.. Allah’ın bildirmesi sayesinde, bildirmesiyle, Allah’ı Allah’la bilmiş.

(Ve araftü mâ dûna’llâh) “Allah’tan gayrisini de bildim, (bi- nûri’llâhi azze ve celle) Allah’ın nuruyla... Allah’ı Allah’la bildim, Allah’tan gayrisini de Allah’ın nûruyla bildim.” Yâni Al-

lah bir insana ma'rifetullahı verdi mi, insan hakiki bir ârif oldu mu, ondan sonra mâsivâyı da Allah'ın nûruyla bilir.

Bu hususta hadis-i şerif var. Ne buyuruyor Peygamber SAS:²

اتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ

خ. فى تاريخه، ت. غريب، و ابن السنى فى الطب، حل. عن ابى سعيد؛ طب. خط. والحكيم،
(وسمويه عن ابى امامة؛ وابن جرير عن ابن عمر)

RE. 14/12 (*İttekù firâsete'l-mü'min*) “Mü'minin firasetinden, anlayışından, sezgisinden kork, (*feinnehû*) çünkü o mü'min, (*yenzuru bi-nûri'llâh*) baktı mı Allah'ın nûruyla bakar.

² Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.298, no:3127; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VIII, s.23, no:7843; İbn-i Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, c.V, s.351, no:1154; Buhârî, *Târih-i Kebîr*, c.VII, s.354, no:1529; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.III, s.191, no:1234; Ukaylî, *Duafâ*, c.IV, s.129, no:1688; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XIV, s.67; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VIII, s.102, no:7497; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.III, s.312, no:3254; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VI, s.118; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.III, s.183, no:2042; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.387, no:663; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.V, s.99, no:2500; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.IV, s.207; Ebû Ümâme RA'dan.

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IV, s.94; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Mecmaü'z-Zevâid, c.X, s.473, no:17940; *Kenzü'l-Ummâl*, c.XI, s.130, no:30730;

Keşfü'l-Hafâ, c.I, s.41, no:80; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.I, s.334, no:531.

Gizliyi de anlar, Allah'ın nuruyla baktığı için.”
İşte burada da, o hadis-i şerifin şeyi görünmüş
oldu karşımızda.

h. Àrifin Alâmeti

سَمِعْتُ مَنْصُورَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ سَمِعْتُ يَعْقُوبَ
بْنَ إِسْحَاقٍ يَقُولُ سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ الْهَرَوِيَّ يَقُولُ
سَمِعْتُ أَبَا يَزِيدَ الْبِسْطَامِيَّ وَسُئِلَ مَا عَلَامَةُ
الْعَارِفِ فَقَالَ أَلَّا يُفْتَرَمِنْ ذِكْرِهِ وَلَا يَمَلَّ مِنْ حَقِّهِ
وَلَا يَسْتَأْنِسُ بغيرِهِ

TS. 72/19 (Semi'tü mansûre'bne abdi'llâhi,
yekülü: Semi'tü ya'kûbe'bne ishâka, yekülü:
semi'tü ibrahîme'l-heraviyye yekülü sem'tü
ebâ yezîde'l-bistâmiyye ve süile: Mâ alâmetü'l-
àrif? Fekàle: Ellâ yeftüre min zikrihî, ve lâ
yemelle min hakkihî, ve lâ yeste'nise bi-
gayrihî.)

Müellif, Mansûr ibn-i Abdullah'tan duymuş. O da
Ya'kub ibn-i İshak'tan duymuş. O da İbrahim-i
Herevî'den duymuş. İbrahim-i Herevî'nin demin
hayatını okumuştuk. Güvenilir, çok oruç tutan
bir zâttı. Hangi tarihte ölmüştü? 244... O da
Bâyezid-i Bistâmî'den duymuş ki, kendisine
sormuşlar, (Mâ alâmetü'l-àrif?) “Àrifin alâmeti
nedir? Àrif billah olan, yâni ma'rifetullaha
ermiş olan, irfan sahibi olan, mânevî ilmi
kazanmış olan evliyânın, erenin alâmeti nedir?”

(Fekâle) Buyurmuş ki... Üç alâmet söylüyor:

1. (Ellâ yeftüre min zikrihî) Bunu elâ gibi yazmış, şedde koymamış. Biz buraya şeddeyi de koyalım, düzeltelim metni. En lâ demek yâni bu. (Ellâ yeftüre min zikrihî) Arifin alâmetü üçtür. Bir: “Allah’ın zikrinden fütûr getirmez.” Yâni zikre devam. Daima Allah’ın zikrinde ve fütûr getirmeden, gevşemeden, bıkmadan, yorulmadan, severek ve dâimâ...

Ona zikr-i müdâm hali diyorlar tabii. Yâni devamlı Allah’ı zikreden, hatırlayan, unutmayan, Allah daima kalbinde, dilinde, aklında olan kimse.

Bir: (Ellâ yeftüre min zikrihî) “Onun zikrinden hiç fütur getirmemek.”

2. (Ve lâ yemelle min hakkıhî) “Ve onun hakkında hiç bıkkınlık duymamak.” Tabii nedir hakkıhî dediği? Yâni Allah’ın hakkı nedir?.. Allah’ın kul üzerindeki hakkı ibadettir. Her şeyi Allah veriyor kula da, her şeyimiz Allah’tan; fakat kuldan istediği nedir?.. İbadet.

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

(الذاريات: ٥٦)

(Ve mâ halaktü’l-cinne ve’l-inse illâ liya’büdûn) “Cinleri ve insanları ben başka bir şey için yaratmadım, ben azîmü’ş-şân; ancak bana ibadet etsinler diye yarattım.” (Zâriyat, 51/56) Demek ki, ibadet için yaratıldıklarına göre, Allahın kul üzerindeki hakkı nedir? Kulun Allah’a kulluk etmesi...

(Ve lâ yemelle min hakkihî) “Allah’a olan kulluğunda hiç bıkkınlık göstermeyecek.” Ne namazdan, ne oruçtan, ne zekâttan, ne hacdan, ne cihaddan, ne Allah’ın bir başka şeyinden hiç fütur getirmeyecek. Neden? E ârif işte o seviyeye geldi mi... Öteki tembel insanlar getirir de, namazdan bıkar, oruçtan bıkar, zikirten bıkar, ibadetten bıkar ama arifin alâmeti bu, cahilin alâmeti değil, ârifin alâmeti. Allah’ın hakkı konusunda hiç bıkkınlık duymamak... İkinci vasfı bu...

Zikrinden hiç fütur getirmemek, daima zikretmek... Allah’ın hakkı olan güzel kulluk etme konusunda da hiç fütûr getirmemek... Daima ve severek ve âşıkâne, bıkmadan ibadette olmak; iki.

3. *(Ve lâ yeste’nise bi-gayrihî) “Allah’tan gayriyle de ünsiyet tutmamak, başkasını sevememek, başkasıyla ünsiyeti olmamak.”*

Yâni, asıl sevdiği Allah... Ötekilerle işte dünya hayatının icabı oturur, kalkar, konuşur, gelir, gider, ziyaret vs. filan ama, asıl ünsiyeti Allah’la...

Meselâ; biz doktora tezi yaptık, doçentlik tezi yaptık. Masamızda yazımız, kalemimiz, çalışmamız... Bir telefon gelse, hemen telefon bitse de masanın başına otursak derdik. Bir ziyaretçi gelse, hemen ziyaret bitse de masamızın başına otursak derdik. Neden? O vazifemizdi yâni. O vazife bitsin, bir an evvel bu işi yapalım diyeydi.

Veyahut insanın sevdiği bir şeyi vardır içeride. Meselâ şöyle bir misal verelim: Önünde televizyon var adamın, çok meraklı bir film, polisiye bir film, heyecanlı bir film, dokuz haftadır devam etmiş, tam konu şey yapacak, artık herkesin merakı zirvede... Tam televizyonun başına oturmuş bizimki, kapı çalıyor. Kapıya birisi geliyor. Fesühânallah!.. Söylene söylene gidiyor kapıya. Kapıda birisi bir şey söylüyor. “Ya konuşmasını kısa kesse de gitsem de şu televizyonun başına filan...” İşte bu, nefsin ona olan bağlılığı, zevki, sevgisi. Onunla beraber olmak istiyor yâni, onunla ünsiyeti var, onu seviyor.

Arifin de üçüncü vasfı: Allah’tan gayrıyla ünsiyet etmek istememesi. Yâni, “Yahu herkes dağılsa da, yatsı olsa da, herkes evine çekilse de ben de Rabbimle baş başa kalsam... Birisi gelse bile, ziyaret bitse de hemen gene Allah’la beraber olsam!” filan gibi... Ârifin vasfı buymuş.

Bunları ezberleyin: (*Eellâ yeftüre min zikrihî, ve lâ yemelle min hakkihî, ve lâ yeste’nise bi-gayrihî.*)

i. Bizzat Allah’ı İstemek

20. paragrafa geldik:

قَالَ وَقَالَ أَبُو يَزِيدَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَمَرَ الْعِبَادَ
وَنَهَاهُمْ فَأَطَاعُوهُ فَخَلَعَ عَلَيْهِمْ خِلَاعَهُ فَاشْتَغَلُوا
بِالْخِلَعِ عَنْهُ وَإِنِّي لَا أُرِيدُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى إِلَّا اللَّهَ

TS. 72/20 (Kàle, ve kàle ebû yezîde: *Inna'llàhe teâlâ emere'l- ibâde ve nehâhüm feetâûhu, fehala aleyhim hılaahû, feştegalû bi'l-hılei anhu, ve innî lâ ürîdü mina'llahi illâ'llah.*)

Ebû Yezid-i Bistâmî bu sözünde şöyle buyuruyor:

(*Inna'llàhe teâlâ*) “Allah-u Teâlâ Hazretleri (*emere'l-ibâd*) kullara bazı emirler verdi, (ve *nehâhüm*) bazı yasaklar koydu.” Namaz kılın dedi, içki içmeyin dedi, helâl yeyin dedi, haram yemeyin dedi, ibadet edin dedi, şirk koşmayı dedi, riya yapmayın dedi, çeşitli emirler yasaklar... (*Fe etâûhu*) “Kullar da bu emir ve yasaklara itaat ettiler.

(*Fehala aleyhim hılaahû*) “Ve onlara, bu emir ve yasaklara riayet edenlere hıl'atlarını çıkarttı. Yâni, perdelerini kaldırdı.” diyelim.

(*Feştegalû bi'l-hılei anhu*) “Bu hıl'atlarla meşgul oldular insanlar, perdelerle meşgul oldular. (Ve *innî lâ ürîdü mina'llàhi illâ'llah*) Halbuki ben hıl'atlarla, örtülerle, perdelerle değil, bizzat Allah'la meşgul olmak istiyorum. Yâni öteki şeylerle meşgul olmak istemiyorum.”

Harunü'r-Reşid'in bir adeti varmış diye okumuştum tarih kitaplarında... Senede bir defa bir salona çeşitli hediyeler koyarmış. Bütün hizmetlilerini çağırırmış o büyük salona. “Herkes beğendiği bir şeyin üstüne elini koysun!” dermiş. Yâni kumaş, ibrik, leğen, tesbih... neyse yâni çeşitli konulan şeyler. Herkes bir eşyanın üstüne elini koysun.

Yine böyle bir sene, o salonu böyle hediyelerle doldurmuş; bütün cariyelerini, hizmetçilerini, yakın adamlarını, çağırılmış oraya...

“—Herkes sevdiği şeye elini koysun, yâni onu alacak, o onun olacak. Kim neye elini koyarsa, ebe so-be der gibi yâni, o eşya onun olacak.”

Cariyelerden bir tanesi gelmiş, Harun Reşîd’in başına koymuş elini.

“—Ne yapıyorsun?” demiş,

“—E ben de seni seviyorum.” demiş, “Ben de seni istiyorum.” demiş. Ona çok büyük mükâfat vermiş filan diye.

Bunu ben, 14. Yüzyıl’da yazılmış tasavvufî bir kitapta okumuştum. Yâni kimisi Allah’ın mükâfatlarıyla meşgul olur, sevaplarıyla; kimisi bizzat Allah’la meşgul olur mânâsını anlatmak için yazmıştı o tasavvufî kitapta bunu. Burada da Allahu a’lem bu mânâyı kastediyor Bayezid-i Bistâmî... Yâni “Ben Allah’tan, bizzat Allah’ı istiyorum; Yoksa hil’atları, perdeleri değil...”

j. Sevgi ve Teveccüh Allah’tan

21. paragraf. Galiba bununla bitireceğiz. Çünkü bu sayfa böylece tamam olmuş oluyor, 73. sayfaya gelmiş oluyoruz.

قَالَ وَقَالَ أَبُو يَزِيدَ غَلِطْتُ فِي ابْتِدَائِي فِي أَرْبَعَةِ

أَشْيَاءٍ تَوَهَّمْتُ أَنِّي أَذْكُرُهُ وَأَعْرِفُهُ وَأُحِبُّهُ

وَأَطْلُبُهُ فَلَمَّا انْتَهَيْتُ رَأَيْتُ ذِكْرَهُ سَبَقَ ذِكْرِي
وَمَعْرِفَتَهُ تَقَدَّمَ مَعْرِفَتِي وَمَحَبَّتَهُ أَقْدَمَ مِنْ

مَحَبَّتِي وَطَلَبُهُ لِي أَوْلَى حَتَّى طَلَبْتَهُ

TS. 72/21 (Ve kàle ebû yezîd: Galittü fî'btidâî fî erbaati eşyâ': Tevehhemtü ennî ezkürühû, ve a'rifühû, ve ühibbuhû, ve atlübuhû; felemme'nteheytü raeytü zikrehû sebeka zikrî, ve ma'rifetehû fekaddemet ma'rifetî, ve muhabbetehû akdeme min muhabbetî, ve talebuhû lâ evvelen hattâ talebtehû)

Ebû Yezid-i Bistâmî diyor ki bu sözünde; bu günün, bu akşamın en son sözü bu:

(Galittü fî'btidâî fî erbaati eşyâe) “Bu yola girişimin başında, dört şeyde hata ettim, yanlış düşündüm, yanlış zannettim. Sonra ben, bu düşüncelerimin yanlış olduğunu ilerleyince anladım.” Neymiş bu yanlışlar, sıralıyor:

(Tevehhemtü ennî ezkürühû) “Vehmettim ki, sandım ki ben onu zikrediyorum.” Bir. Birinci hatası bu... (Ve a'rifühû) “Yine vehmettim, sandım ki, ben onu biliyorum. (Ve ühibbuhû) Yine vehmettim ki, ben onu seviyorum. (Ve atlübuhû) Ve yine vehmettim ki, ben onu talep ediyorum.”

Yâni, “Bu Tasavvufa girdiğim zaman, başlangıçta hata ettim, dört şeyde yanıldım.” Onlar nedir?.. “Sandım ki ben onu zikrediyorum, ben onu biliyorum, ben onu seviyorum, ben onu talep ediyorum. (Felemme'nteheytü) İşin sonuna ulaştığım zaman, tecrübe kazandığım zaman, tasavvufta derinleştiğim, yükseldiğim zaman, (raeytü) gördüm ki, (zikrehû sebeka zikrî) onun zikri, onun beni zikri, benim onu zikrimden evvel imiş. (Ve ma'rifetehû fekaddemet ma'rifetî) Onun beni bilmesi, benim onu

bilmemden önceymiş. (Ve muhabbetehû) Onun beni sevmesi, (akdeme min muhabbetî) benim onu sevmemden önceymiş. (Ve talebühû lî) Onun beni istemesi, (evvelen hattâ talebtehû) o daha evvelmiş ki, ondan sonra ben onu talep etmişim.”

Biz FKM’de [Fırat Kültür Merkezi] geçen akşam bir konferansta, böyle bir konuya biraz girdik ama, burada bak onu geniş olarak söyledi. Şairin birisi diyor ki:

*Aşk odu evvel düşer ma’şûka, andan aşîka,
Şem’i gör kim yanmadan yandırmadı pervâneyi.*

Yâni aşk ateşi evvelâ sevgiliye düşer, maşuka düşer, onun içinde başlar, sonra aşığa geçer. Şem u pervâne, yâni mumla kelebek hikâyesinde dikkat et ki, mum önce yanıyor, etrafa ışık saçıyor da, ondan sonra kelebek ona geliyor, yanıyor. Yâni önce ışık, mum; ondan sonra pervâne...

Bir ihvânımıza da Hocamız öyle söylemiş:

“—Hocam ben sen çok seviyorum. Nasıl buldum seni bu kadar insanın arasından.” filan gibi bir söz söyleyince:

“—Evladım sen mi bizi buldun, biz mi seni bulduk?..” demiş.

Yâni, “Biz seni bulduk.” mânâsına sormuş.

Bir misal daha vermiştim o FKM’de. Gümüşhânevî Efendimiz Hazretleri’ne Bağdat’tan, Trablusşam’dan, Trablus Müftüsü Ahmed ibn-i Süleyman et-Trablusşâmî İstanbul’a geliyor. O zamanın imkânlarını düşünün, seyahat imkânları ne kadar zor... Gümüşhaneli

Hazretleri'ni buluyor, diyor ki:

“—Benim görevim seni irşâd etmek, ben seni irşâd etmeğe geldim.”

Yâni bir adama bir şeyh, bir adamın irşâdına bir şeyh...

Neden?.. E Gümüşhânevî Hazretleri büyük zât da ondan... Gümüşhânevî Hazretleri Gümüşhane'deyken bir rüya görüyor, bir yangın çıkmış, kendisi bir caminin kubbesinin zincirine tutunarak kurtulmuş. İstanbul'a geliyor, bakıyor ki, o cami aynen Süleymaniye Camii. Daha hiç görmemiş olduğu halde, Gümüşhane'de o rüyayı görüyor. Yâni onun da içine o ateşi düşüren gene Allah...

Yâni önce Allah istiyor, seviyor, ondan sonra kulda öyle bir talep hasıl oluyor. Yoksa kulda bir şey yok. Bunu anladım diyor Bayezid-i Bistâmî.

“—Ben işin başında sanıyordum ki, sanmıştım ki ben onu zikrediyorum, ben onu seviyorum, ben onu istiyorum, ben onu biliyorum... Sonradan anladım ki işin aslını, meğer o beni zikrediyormuş, meğer o beni biliyormuş... Onun beni bilmesi, benim bilmemden önceymiş. Onun beni sevmesi, benim onu sevmemden önceymiş; ve onun beni talep etmesi, benim onu talep etmemden önceymiş.”

Tabii bu böyledir. Çünkü kâinâtı yaratan Allah'tır, her işi tanzim eden Allah'tır, elbette böyle olduğu aşikâr. Ama insan, kendisi bir şey yapıyorum sanıyor. Bir şey yapma kudreti de ondan zaten. Tabii bunlar büyük insanların hayat tecrübeleri ve vardıkları sonuçlar.

Şöyle bir soru insanın aklına ister istemez geliyor:

“—Madem asıl talep ondan, o halde biz ne yapacağız?..”

O halde biz, önce Allah’ın bizi sevmesini sağlayacak bir tavra gireceğiz. O bizi isteyecek ki, biz ona gidebilelim... O bize yazacak, nasib edecek ki, biz onun camiine gidebilelim, ibadeti yapabilelim...

Burada kaç sefer size söylemişim ki: Sabah namazına gidemediyseniz, Allah sizi camisine kabul etmediği için gidemiyorsunuz... Namaza kalkamadıysanız, Allah sizi huzuruna kabul etmek istemediği için kalkamıyorsunuz, bir kusurunuz var...

Onun için, o kusurları giderecek bir şeyler yapmanız lâzım! Sadaka vereceksiniz, yalvaracaksınız, ağlayacaksınız... Allah neleri sever diye araştıracaksınız, seveceği şeyleri yapmağa gayret edeceksiniz. O sevgi hasıl olacak ki, ondan sonra öteki işler kolaylıkla yola girsin ve istediğiniz muradınız hasıl olsun.

Allah-u Teâlâ Hazretleri tevîkîni cümlemize refîk eylesin...

Fâtihâ-i Şerife mea’l-besmele...

Prof. Dr. Mahmud Es’ad COŞAN

15. 05. 1993 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ’ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü